

11.9.1986

OPAS
Käyttöohje

OPAS
Käyttöohje

OPAS
Käyttöohje

Työeläkelaitoksille

ERÄIDEN TYÖSUHTEESSA OLEVIENTAITEILIJOIDEN JA TOIMITTAJIEN ELÄKELAIN
MUKAISEN ELÄKKEEN LASKEMINEN

11.9.1986

SISÄLLYSLUETTELO

	Sivu
1. YLEISTÄ	1
1.1. Esiintyvien taiteilijoiden eläkekassa	1
1.2. Eläkehakemuksen ratkaiseminen	1
1.3. TaEL:n erityispiirteet	1
1.4. Noudatetaan TEL:n säännöksiä	2
2. ELÄKKEESEEN OIKEUTTAVAT ANSIOT JA PALVELUSAIKA	3
2.1. Pääsääntöisesti kalenterivuosi	3
2.2. Poikkeukset kalenterivuosisperiaatteesta	4
2.2.1. Työkyvyttömyyden alkamisvuosi	4
2.2.2. Muut vajaat kalenterivuodet	6
2.3. Tuleva aika	6
2.4. Tulevan ajan palkan laskeminen	8
2.5. Tuleva aika rinnakkaisista työsuhteista	10
2.6. Rajoitussäännöksen soveltaminen	12
2.7. Milloin TaEL-ansiot katsotaan ansaituiksi	13
3. ELÄKKEEN LASKEMINEN	14
3.1. Eläkkeen karttuminen	14
3.2. Eläkkeen lisät	15
3.3. Yhteensovitus ja TaEL-yhteensovitusperuste ...	15
3.4. Laskentaesimerkkejä	17

11.9.1986

1

1. YLEISTÄ

1.1. Esiintyvien taiteilijoiden eläkekassa

Eräiden työsuhteessa olevien taiteilijoiden ja toimittajien eläkelain (TaEL) mukaisesta eläketurvasta huolehtii tätä tarkoitusta varten perustettu Esiintyvien taiteilijoiden eläkekassa (ETEK). Sen käytännön tehtäviä hoitaa LEL Työeläkekassa.

1.2. Eläkehakemuksen ratkaiseminen

Viimeisen laitoksen periaatteen mukaan eläkehakemuksen ratkaisee se eläkelaitos, jonka piirissä eläkkeenhakija on viimeksi työskennellyt. Jos henkilö on TaEL:n piiriin kuuluvan työn päättyessä samanaikaisesti työskennellyt TEL:n, LEL:n, YEL:n tai MYEL:n piirissä, eläkehakemus ratkaistaan näiden eläkelakien mukaisessa eläkelaitoksessa myös TaEL-eläkkeen osalta. Eläkehakemuksen ratkaisee Esiintyvien taiteilijoiden eläkekassa, jos työntekijä on viimeksi työskennellyt pelkästään TaEL:n piiriin kuuluvassa työssä tai sen rinnalla julkisen sektorin VEL:n, KVTEL:n jne. piirissä (eräiden työsuhteessa olevien taiteilijoiden ja toimittajien eläkeasetus, TaEA, 3 §). Hakemuksen ratkaisemisessa ja lausuntoasioissa noudatetaan yleisiä periaatteita. Esiintyvien taiteilijoiden eläkekassa antaa siten TaEL:n osalta lausuntoja eläkeoikeudesta, eläkkeeseen oikeuttavista ansioista ja eläkkeen määrästä.

1.3. TaEL:n erityispiirteet

TaEL:n piiriin kuuluvien työntekijöiden eläke lasetaan vuosiansioiden perusteella. Eläkkeeseen oikeuttaa jokainen sellainen kalenterivuosi 1.1.1986 lähtien, jolloin työntekijä on saanut lain piiriin kuuluvissa töissä ansioita vähintään tietyn rajamäärän. Tämä vähimmäismäärä on 540 markkaa ilmaistuna vuoden 1966 TEL-indeksissä 142. Määrä tarkistetaan vuosittain TEL 9 §:n mukaisesti. Vuoden 1986 tasossa (indeksi 1165) rajamäärä on 4.430,28 markkaa. Vuosiansioraja 540 markkaa on puolet TEL 1 §:n 1 momentin mukaisesta 90 markan määrästä kerrottuna 12:lla. Se on samalla neljäsosa yrittäjien eläkelain vuositulosedellytyksestä.

TaEL:n mukaista eläkettä laskettaessa työsuhteen todellisella kestolla ei ole merkitystä, vaan eläkkeeseen oikeuttavaa aikaa on jokainen sellainen kalenterivuosi, jona ansioraja täyttyy (ns. TaEL-kalenterivuosi). Ansioiden katsotaan kohdistuvan siihen vuo-

11.9.1986

2

teen, jona ne on maksettu. TaEL-kalenterivuotta käsitellään siten kuin vuoden kestänyttä TEL-työsuhdetta. Erityisissä tilanteissa muodostuu myös eläkkeeseen oikeuttavia vajaita kalenterivuosia.

TaEL:n mukaisen tulevan ajan palkan perusteena ovat enintään neljän viimeisen kalenterivuoden ansiot työkyvyttömyyden alkamisvuosi mukaan lukien, sikäli kuin ansioraja on niinä vuosina täyttynyt. (Ks. kohta 2.4.)

Vuosiansioista lasketaan eläke TEL 5 §:n ja 5 b §:n mukaista karttumisprosenttia käyttäen. TEL 5 a §:n mukainen vähimmäismääräprosentti ei tule sovellettavaksi. TaEL-työ 1.1.1986 edeltävältä ajalta ei kartuta eläkettä. (Ks. kohta 3.1)

TaEL:iin ei voi liittyä rekisteröityjä lisäetuja.

Yhteensovitusperustetta valittaessa TaEL-palkkana käytetään sen TaEL-ansiovuoden keskimääräistä kuukausipalkkaa, jona ansiot ovat suurimmat.

1.4. Noudatetaan TEL:n säännöksiä

TaEL 3 §:n 1 momentin mukaan

"Vanhuus-, työkyvyttömyys- ja työttömyyseläkkeen sekä perhe-eläkkeen saamisen edellytykset ja suuruus määräytyvät, jollei tästä laista muuta seuraa, siten kuin työntekijäin eläkelaissa on säädetty. Työntekijällä on kuitenkin oikeus saada vanhuuseläkettä tämän lain mukaan siitä riippumatta, jatkaako hän 1 §:ssä tarkoitettua työtä."

TaEL:n piiriin kuuluvia työntekijöitä koskevat siten vanhuus-, työkyvyttömyys-, työttömyys- ja perhe-eläkkeen saamista ja määräytymistä koskevat TEL:n säännökset. Samoin vuoden 1986 alusta voimaan tulleet uudet eläkemuodot, varhennettu vanhuuseläke ja yksilöllinen varhaiseläke, koskevat TaEL:n piiriin kuuluvia. Sen sijaan vuoden 1987 alusta voimaantuleva osa-aikaeläke ei koske TaEL:ia.

Vanhuuseläkkeen saaminen ei kuitenkaan edellytä TaEL:n piiriin kuuluvan työn lopettamista.

TaEL 11 § sisältää lisäksi yleissäännöksen TEL:n soveltamisesta:

11.9.1986

3

"Jollei tästä laista muuta seuraa, on soveltuvin osin lisäksi vastaavasti voimassa, mitä työntekijäin eläkelaisissa on säädetty."

2. ELÄKKEESEEN OIKEUTTAVAT ANSIOT JA PALVELUSAIKA

2.1. Pääsääntöisesti kalenterivuosi

TaEL 3 §:n 2 momentin mukaan

"Eläkkeen saamisen edellytyksenä on, että työntekijän työansiot tässä laissa tarkoitusta ansiotyöstä ovat kalenterivuodessa vähintään 540 markkaa. Työansion katsotaan kohdistuvan siihen kalenterivuoteen, jona se on maksettu."

ja TaEL 4 §:n 1 momentin mukaan

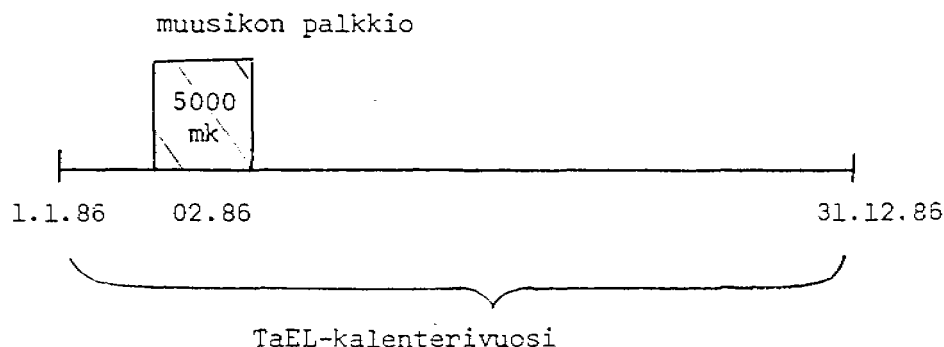
"Eläkkeeseen oikeuttavaksi ajaksi luetaan jokainen kalenterivuosi, jolta työntekijä on saanut 3 §:n 2 momentin mukaan eläkkeeseen oikeuttavaa tuloa, noudattaen kuitenkin soveltuvin osin vastaavasti, mitä työntekijäin eläkelain 6 §:n 1 ja 3-5 momentissa on säädetty."

TaEL:n mukaan eläkettä määrättäessä työsuhteen kestoilla ei siis ole merkitystä, vaan eläkeoikeus perustuu vuosiansioihin. Eläkeoikeus ei kuitenkaan määräydy pelkästään vuosiansioiden perusteella kuten LEL:ssä. TaEL:ssa määritellään lisäksi eläkkeeseen oikeuttava aika, jota on sellainen kalenterivuosi, jona ansioita on TaEL:n piirissä vähintään 4.430,28 mk (ind. 1165). Tällainen kalenterivuosi vastaa TEL-työsuhdetta. Eläkkeeseen oikeuttavaa palvelusaikaa on siten asianomaisena vuonna aika 1. päivästä tammikuuta 31. päivään joulukuuta.

Merkitystä ei ole sillä, milloin lain piiriin kuuluvat ansiot on kalenterivuoden aikana ansaittu. Muusikko on esimerkiksi voinut soittaa ainoastaan helmikuussa 1986 ansaiten vähintään 4.430,28 markan määrän. Koko tällainen kalenterivuosi on silloin eläkkeessä huomioon otettavaa palvelusaikaa.

11.9.1986

4

Tällaiselta TaEL-kalenterivuodelta otetaan eläkkeeseen oikeuttavana ansiona huomioon kaikki TaEL-ansiot.

TaEL:iin sovelletaan TEL 6 §:ää, joka sisältää säännöksen oikeudesta tulevaan palvelusaikaan sekä rajoituksia eläkkeeseen oikeuttavaan aikaan. Vain 2 momentti, jossa on kysymys ajasta ennen 1.7.1962, ei tule sovellettavaksi. TEL 6 §:n 1 ja 3 - 5 momentit käsittelevät 23 vuoden iän täyttämistä, täysitehoisella eläkkeellä oloaikaa, tulevaa palvelusaikaa sekä mihin työsuhteeseen se liittyy. Lisäksi 6 momentin mukaan voidaan myöntää erivapaus Suomessa asumisedellytyksestä.

Täysien kalenterivuosien lisäksi on TaEL:ia sovellettaessa siten olemassa myös vajaita vuosia, joista seuraavassa.

2.2. Poikkeukset kalenterivuosisiperiaatteesta

2.2.1. Työkyvyttömyyden alkamisvuosi

Työkyvyttömyyden alkamisvuotta varten on TaEL 4 §:n 2 momentin ensimmäisessä virkkeessä säädetty

"Työkyvyttömyyseläkkeen määrää laskettaessa otetaan eläkkeeseen oikeuttavana aikana huomioon myös aika työkyvyttömyyden alkamisvuodelta työkyvyttömyyden alkamiskuukautta edeltäneen kuukauden loppuun, mikäli työntekijän ansiotulot kalenterikuukautta kohti laskettuna ovat vähintään 45 markkaa kuukaudessa."

Kohtuusyistä on katsottu, että työkyvyttömyyden keskeyttäessä ansiomahdollisuudet kesken kalenterivuoden, riittää pienempikin kuin 540 markan eli vuoden 1986 tasossa 4.430,28 markan ansio oikeuttamaan eläkkeeseen. Niinpä työkyvyttömyyden alkamisvuodelta otetaan

11.9.1986

5

huomioon eläkkeeseen oikeuttavana aikana täydet kalenterikuukaudet ennen työkyvyttömyyden alkamista, jos TaEL-ansioita on työkyvyttömyyden alkamiseen mennessä vähintään 45 markkaa (ind. 142) kuukautta kohden laskettuna, vaikkakaan 540 markan määrä ei täyttyisi. 45 markkaa on 369,19 markkaa vuoden 1986 indeksissä 1165.

45 markkaa on 540 markan kahdestoista osa. Täten oletetaan, että henkilön vuotuiset ansiot olisivat samaa tasoa jatkuen nousseet vaadittuun 540 markkaan, ellei työkyvyttömyys olisi katkaissut toimintaa.

Arvioitaessa täyttyykö 45 markan vaatimus lasketaan työkyvyttömyyden alkamispäivään mennessä saaduista TaEL-ansioista keskimääräinen kuukausiansio.

Työkyvyttömyyden alkamisvuodelta otetaan huomioon eläkkeeseen oikeuttavana ansiona jokaiselta täydeltä kalenterikuukaudelta ennen työkyvyttömyyden alkamista edellä mainitulla tavalla laskettu keskimääräinen kuukausiansio.

TaEL 3 § 2 momentin mukaan eläkkeen saamisen edellytyksenä on, että TaEL-ansioita on jonakin kalenterivuonna vähintään 4.430,28 markan määrä (ind. 1165). Eläkettä ei voi siten saada pelkästään sillä perusteella, että työkyvyttömyyden alkamisvuonna on ansioita vähintään 369,19 markkaa (ind. 1165) keskimäärin kuukautta kohden laskettuna, jos mainitun vuoden ansiot yhteensä jäävät alle 4.430,28 markan (ind. 1165) määrän.

Esimerkki 1.

Valokuvaaja on ansainnut TaEL:n piiriin kuuluvassa työssä 8.000 mk vuonna 1986 ja 1.000 mk vuoden 1987 tammikuussa ja 800 mk huhtikuussa ennen työkyvyttömäksi tuloaan. Hän tulee työkyvyttömäksi 16.4.1987. Vuosi 1986 on eläkkeeseen oikeuttavaa aikaa, koska vuoden ansio ylittää 4.430,28 markan (ind. 1165) rajan. Koska valokuvaaja on päässyt TaEL:n piiriin vuoden 1986 ansioiden perusteella, otetaan aika työkyvyttömyyden alkamisvuodeltakin huomioon, jos ansio ylittää pienemmän rajan.

Keskimääräiseksi kuukausiansioksi ajalta 1.1. - 16.4.1987 (105 päivää) saadaan

$$30 \times \frac{1.800}{105} = 514,29 \text{ mk/kk}$$

11.9.1986

6

Ansioita on siten kuukautta kohden laskettuna vähintään 369,19 markan (ind. 1165) määrä ja siten ilmeisesti vuoden 1987 indeksissäkin riittävästi. Näin ollen aika 1.1. - 31.3.1987 tulee eläkkeessä huomioon otettavaksi. Tämän ajan ansiona käytetään 3 x 514,29 mk = 1.542,87 markkaa (eikä siis 1.800 markkaa).

2.2.2. Muut vajaat kalenterivuodet

23 vuoden iän täyttämismvuosi

TaEL:ia sovellettaessa otetaan eläkkeeseen oikeuttavana huomioon aika 23 vuoden iän täyttämiskuukauden alusta vuoden loppuun, jos mainittuna aikana on TaEL-ansioita vähintään vuosiansiorajan verran.

Täysitehoisen eläkkeen alkamis- ja päättymismvuosi

Täysitehoisen eläkkeen aikana saadut TaEL-ansiot eivät oikeuta eläkkeeseen, vaan tältä ajalta eläkettä karttuu täysitehoisen eläkkeen perusteella.

Aikaisemman eläkkeen alkamis- ja päättymismvuosien osalta tulee kysymykseen TaEL:n ansiorajan ja eläkkeeseen oikeuttavan ajan määrittäminen. Kun tällaisesta vuodesta voidaan ottaa huomioon vain osa, edellytetään, että TaEL:n vuosiansioraja täyttyy sinä aikana, jolloin uutta eläkettä voi kartuttaa.

Varhennetun vanhuuseläkkeen alkamismvuosi

Kun varhennettu vanhuuseläke alkaa ennen 64 vuoden iän täyttämismvuoden alkua, voi eläkkeen alkamismvuodesta syntyä vajaa vuosi. Tämä vuosi eläkkeen alkamisajan kohtaan asti on TaEL-eläkkeeseen oikeuttavaa aikaa, mikäli mainittuna aikana on TaEL-ansioita 4.430,28 markan (ind. 1165) vähimmäismäärä.

Eläkkeeseen oikeuttava ansio

Näiltä vajailta kalenterivuosilta otetaan eläkkeessä huomioon kaikki eläkkeeseen oikeuttavana aikana saadut TaEL-ansiot.

2.3. Tuleva aika

TEL:n pääsäännön mukaan oikeus tulevaan aikaan eläkkeessä on silloin, kun työkyvyttömyys alkaa ennen kuin työsuhteen päättymisestä on kulunut 360 päivää.

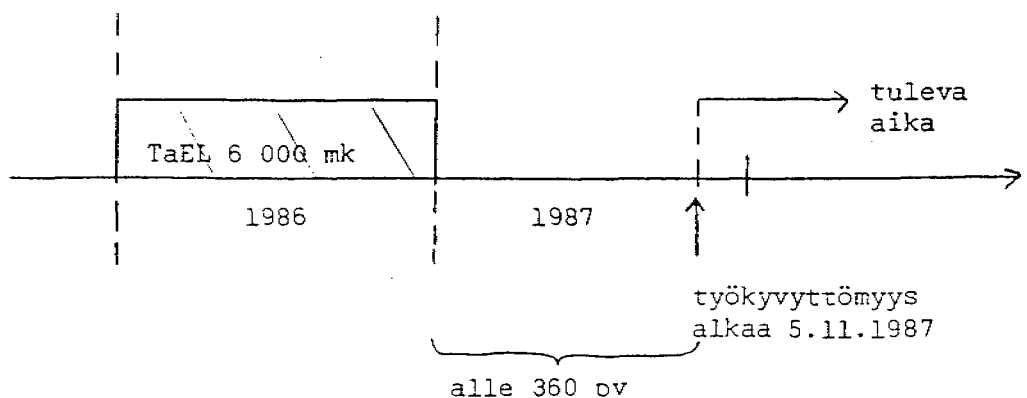
11.9.1986

7

Oikeus tulevaan aikaan työkyvyttömyyseläkkeessä on olemassa, jos TaEL-ansioita on työkyvyttömyyden alkamisvuonna vähintään 4.430,28 markkaa (ind. 1165), tai jos sellaisen kalenterivuoden päättymisestä, jona ansioita on ollut vähintään 4.430,28 markkaa (ind. 1165), ei ole kulunut 360 päivää työkyvyttömyyden alkamiseen. Tätä 360 päivän jaksoa pidentävät aika, jona henkilö on saanut työttömyyspäivärahaa, opintovapaa sekä naispuolisen työntekijän kohdalla alle 3-vuotiaan lapsen hoitoaika.

Tulevaan aikaan ei ole oikeutta pelkästään sillä perusteella, että työkyvyttömyyden alkamisvuonna on 369,19 markan (ind. 1165) määrä ansioita kuukautta kohti.

Esimerkki 1.

Työntekijällä on TaEL-ansioita vuonna 1986 vähintään 4.430,28 markan määrä. Työkyvyttömyys alkaa 5.11.1987. Näin ollen eläkkeeseen lasketaan tuleva aika. Tällöin ei ole merkitystä, milloin tuon kalenterivuoden aikana TaEL-ansio on todellisuudessa saatu.

Vanhuuseläkkeessä ja sellaisessa työkyvyttömyyseläkkeessä, jossa työkyvyttömyys on alkanut 63 vuoden iän täyttämisen jälkeen, on oikeus tulevaan aikaan, mikäli 63 vuoden iän täyttämisen vuonna on ollut TaEL-ansioita vähintään 4.430,28 markkaa (ind. 1165).

Jotta tulevaan aikaan saisi oikeuden Suomen työeläketurvan perusteella, TEL 6 §:n 3 momentissa edellytetään lisäksi, että työntekijä on asunut Suomessa vähintään 5 vuotta ennen työkyvyttömyyden alkamista. Tämä vaatimus koskee myös TaEL-eläkettä. TEL 6 §:n 6 momentin mukaisesti voi Eläketurvakeskus TaEL 11 §:n

11.9.1986

8

nojalla kuitenkin päättää, että asumisvaatimusta ei ole yksittäisen TaEL-työntekijän kohdalla erityisestä syystä aiheutta soveltaa.

TaEL 4 §:n 2 momentin toisen virkkeen mukaan

"Eläkeikään jäljellä olevaa aikaa laskettaessa otetaan huomioon myös täydet kalenterikuukaudet eläkeiän täyttämismuodolta ennen eläkeiän saavuttamista."

Tulevana aikana huomioidaan siis aika työkyvyttömyyden alkamisesta eläkeiän täyttämistä edeltävän kuukauden loppuun täysinä kuukausina. Vanhuuseläkkeessä ja sellaisessa työkyvyttömyyseläkkeessä, jossa työkyvyttömyys on alkanut 63 vuoden iän täyttämismuoden jälkeen, tulevana aikana huomioidaan aika 64 vuoden iän täyttämismuoden alusta eläkeiän täyttämistä edeltävän kuukauden loppuun.

2.4. Tulevan ajan palkan laskeminen

Tulevan ajan palkan laskemisesta on säädetty TaEL 5 §:n 2 momentissa:

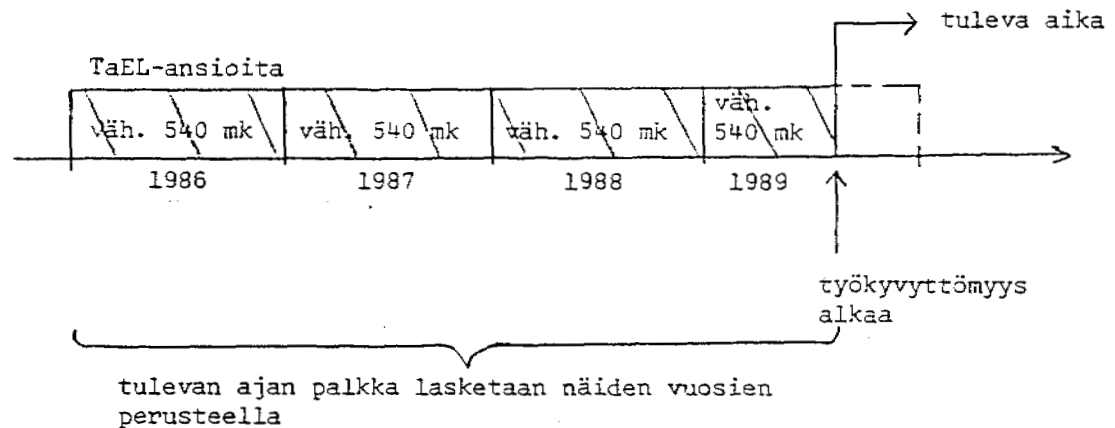
"Työkyvyttömyyseläkettä määrättäessä työkyvyttömyyden alkamisesta eläkeiän täyttämiseen jäljellä olevan ajan eläkkeen perusteena oleva palkka määrätään soveltaen vastaavasti työntekijäin eläkelain 7 §:n säännöksiä 3 §:n 2 momentissa tarkoitettujen niiden työansioiden perusteella, jotka työntekijällä on ollut työkyvyttömyyden alkamiskuukautta välittömästi edeltäneiden enintään neljän sellaisen kalenterivuoden aikana, työkyvyttömyyden alkamisvuosi mukaan luettuna, jona vuotuiset työansiot ovat nousseet vähintään 540 markkaa."

TaEL-työntekijän tulevan ajan palkan perusteena ovat siten pääsäännön mukaan neljän viimeisen vuoden ansiot. Tulevan ajan palkka lasketaan sellaisten vuosien ansioista, joihin 540 markan (ind. 142 eli 4.430,28 mk ind. 1165) raja täyttyy.

Jos työntekijällä on ollut TaEL-ansioita työkyvyttömyyden alkamisvuonna sekä kolmena edellisenä vuotena vähintään 4.430,28 markan (ind. 1165) vuosiansiot, tulevan ajan palkka lasketaan näiden neljän kalenterivuoden perusteella ikäänkuin kyseessä olisi yhtenäinen työsuhte.

11.9.1986

9

Neljän vuoden yhtenäisen työsuhteen ajatus katkeaa silloin, kun työkyvyttömyyden alkamisvuodesta taaksepäin mentäessä jonakin kolmesta edellisestä vuodesta on vuosiansiorajaa vähemmän ansioita. Tällöin tulevan ajan palkkaa laskettaessa otetaan näistä vuosista huomioon vain viimeiset sellaiset peräkkäiset kalenterivuodet, joina mainittu ansioraja täyttyy.

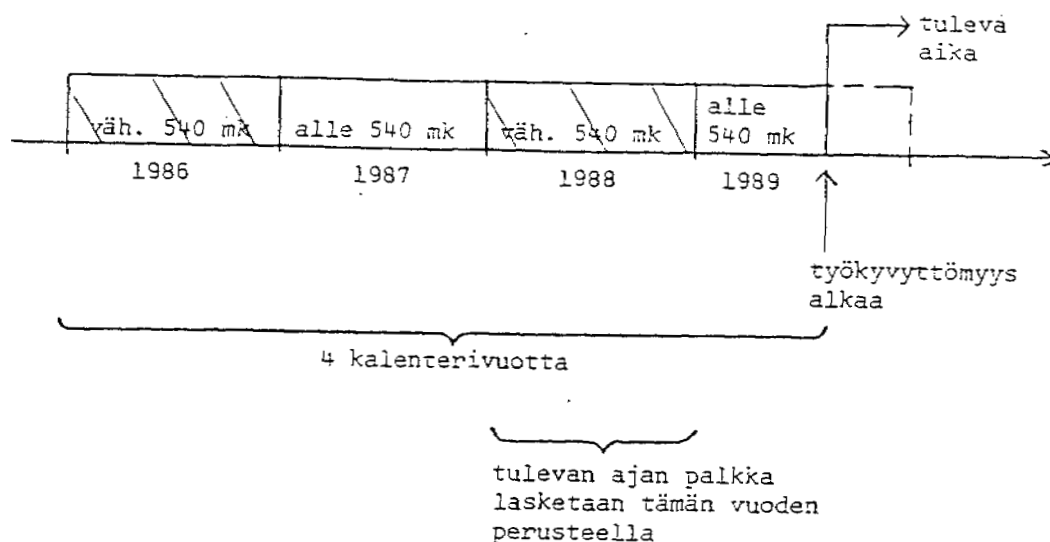
Jos vuosiansioraja ei täyty työkyvyttömyyden alkamisvuonna lasketaan tulevan ajan palkka kolmen edellisen vuoden ansioista jättämällä työkyvyttömyyden alkamisvuosi pois. Näin lasketaan myös silloin, kun työkyvyttömyys alkaa tammikuussa.

Tulevan ajan eläkkeen perusteena oleva palkka lasketaan TEL 7 §:n säännöksiä noudattaen siten, että jos valittavina on neljä kalenterivuotta, jätetään pois keskimääräisiltä kuukausiansioiltaan huonoin ja paras vuosi; jos vuosia on kolme, jätetään pois ansioltaan huonoin vuosi. Jos vuosia on kaksi tai yksi, lasketaan näiden vuosien keskimääräinen kuukausipalkka.

11.9.1986

10

Esimerkki 2.

Eläkepalkan harkinnanvarainen tarkistaminen (TEL 7 § 2 mom.) voi erityisistä syistä tulla sovellettavaksi. Tällaisena syynä tulee kysymykseen lähinnä työttömyys ja sairaus. Poikkeussäännöksen soveltaminen lienee kuitenkin harvinaista ottaen huomioon TaEL-alojen luonteesta johtuvat usein suuretkin vaihtelut ansioissa.

2.5. Tuleva aika rinnakkaisista työsuhteista

TaEL-aloilla samanaikainen työskentely TaEL:n tarkoittamassa työssä ja muun eläkelain piirissä on tavallista. Tulevan ajan oikeus molemmista työskenteleistä tulee siten ilmeisesti olemaan yleistä.

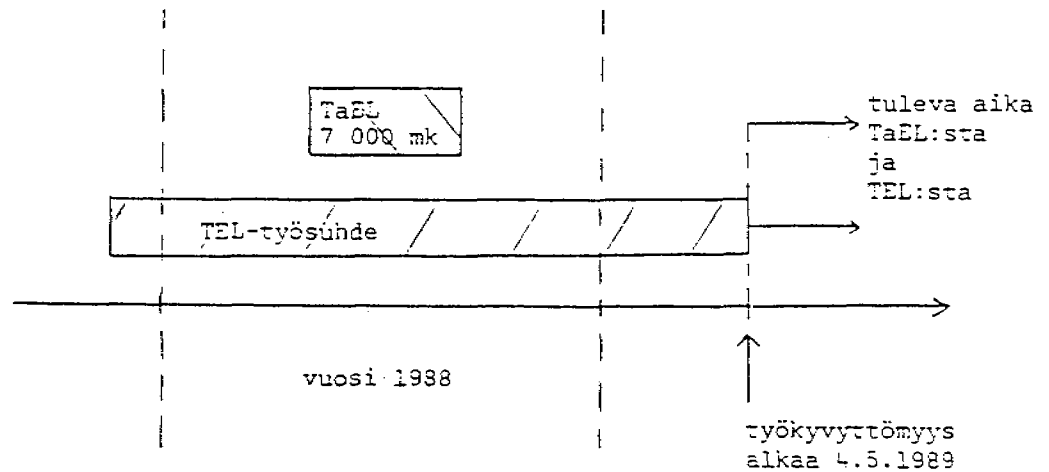
Määriteltäessä, onko henkilöllä oikeutta tulevaan aikaan kahden tai ehkäpä useammankin eläkelain nojalla, käsitellään koko kalenterivuotta, jona henkilö on ansainnut vähintään 4.430,28 markan (ind. 1165) TaEL-ansiot, TEL-työsuhteeseen rinnastettavana jaksona.

Jos työntekijällä on TaEL-kalenterivuoden aikana ollut 4 kuukautta jatkunut TEL-työsuhte tai YEL/MYEL-toiminta taikka LEL-ansioita vähintään 800 markkaa (ind. 10 eli 9.320,00 mk ind. 1165), josta tuleva aika tulee, tuleva aika lasketaan sekä TaEL:n että tuon muun eläkelain mukaan.

11.9.1986

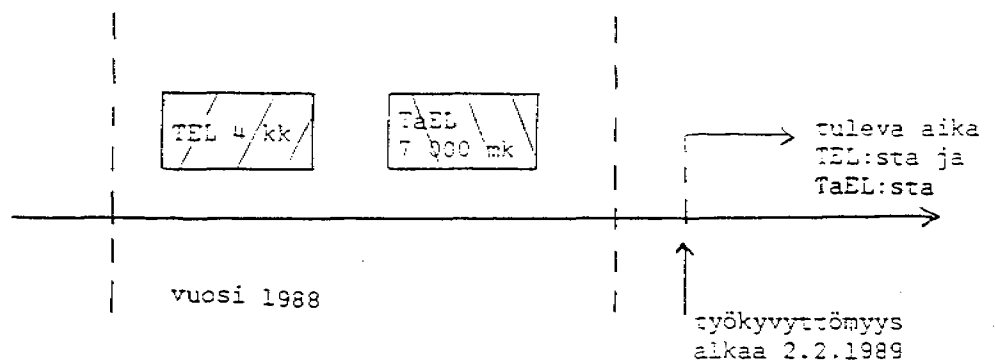
11

Esimerkki 3.

Koko vuoden kestäneen TEL-työsuhteen rinnalla työntekijä on saanut TaEL-ansioita kesä-heinäkuussa vähintään vuosiansiorajan verran. Tuleva aika tulee siis sekä TEL:sta että TaEL:sta. (Tulevan ajan oikeus TaEL:ssa säilyy tämän esimerkin tilanteessa, jos työkyvyttömyys alkaa viimeistään 31.12.1989.)

Esimerkki 4.

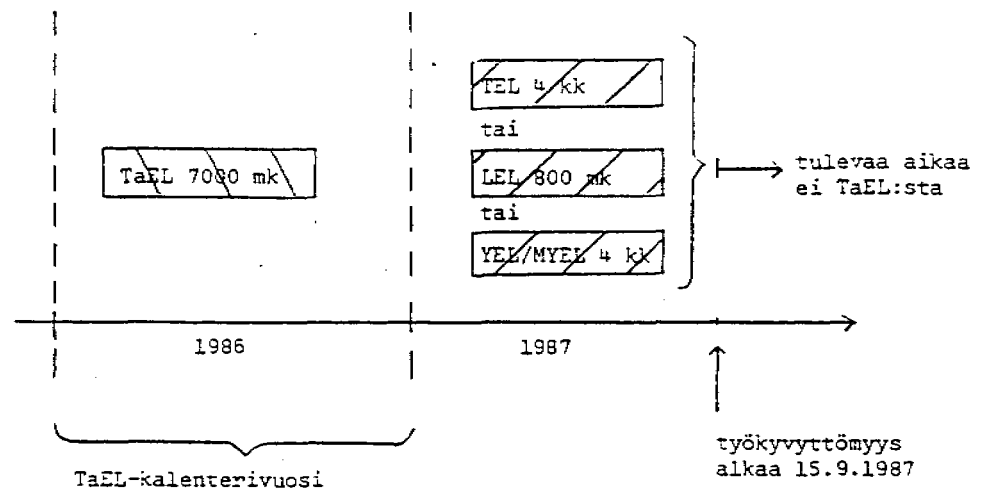

Henkilö on ollut 4 kuukautta kestäneessä TEL-työsuhteessa alkuvuonna ja ansainnut TaEL-ansioita vähintään vuosiansiorajan verran loppuvuonna. Kun koko kalenterivuotta on pidettävä TaEL-jaksona, TaEL- ja TEL-työskentelyä on pidettävä rinnakkaisena. TaEL-ansioiden saaminen ei siten sulje pois tulevan ajan oikeutta TEL:stä.

11.9.1986

12

Jos TaEL-kalenterivuoden päättymisen jälkeen on alkanut vähintään 4 kuukautta kestänyt TEL-työsuhde tai yrittäjäjakso tai henkilö on ansainnut vähintään LEL:n 9.320,00 markan (ind. 1165) vähimmäismäärän ansioida, tulevan ajan oikeutta ei ole TaEL-ansioiden osalta.

On mahdollista, että TaEL-vuosiansiorajamäärän ansaitseminen estää tulevan ajan oikeuden liittämisen aikaisempaan työsuhteeseen ja johtaa TaEL-palkan laskutavasta johtuen pienempään eläkkeeseen kuin, mihin henkilöllä kohtuudella ilman TaEL-ansioida olisi oikeus. Rajoitussäännöksen soveltaminen TaEL-ansioihin, silloin kun se muuten on perusteltua, saattaa korjata tällaisen tilanteen.

2.6. Rajoitussäännöksen soveltaminen

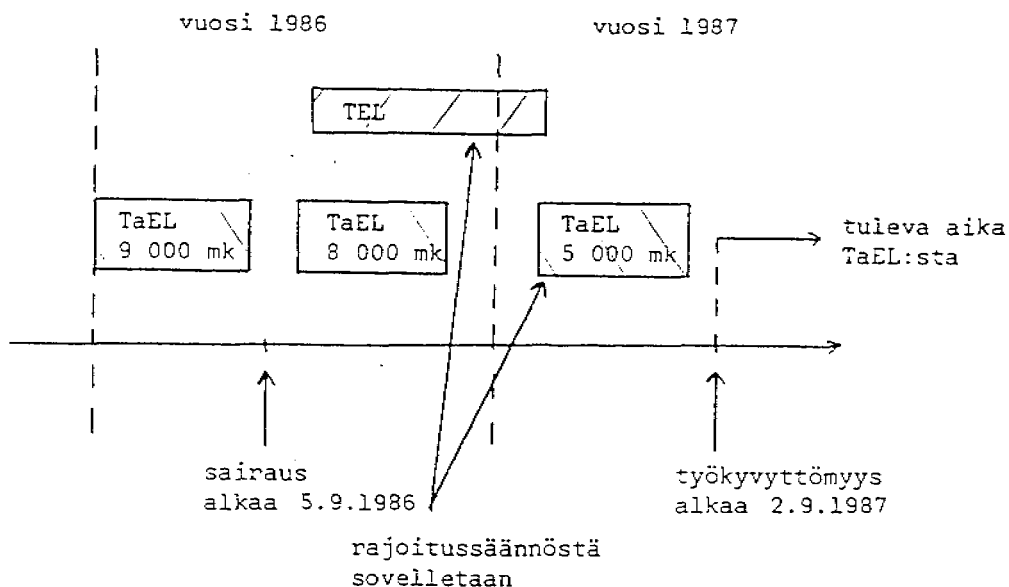
TEL 4 §:n 4 momentin sisältämän ns. rajoitussäännöksen mukaan työkyvyttömyyden aiheutuessa sellaisesta sairaudesta, viasta tai vammasta, joka työntekijällä oli työsuhteen alkaessa, työntekijällä on oikeus työkyvyttömyyseläkkeeseen tämän työsuhteen perusteella vain, jos hän on tullut työkyvyttömäksi aikaisintaan vuoden kuluttua työsuhteen alkamisesta.

Koska TaEL:a sovellettaessa TaEL-kalenterivuosi vastaa TEL-työsuhdetta, on rajoitussäännöstä sovellettava vastaavalla tavalla. Kesken TaEL-ansiovuotta alkanut sairaus, vika tai vamma ei siten aiheuta rajoitussäännön soveltamista vielä sairauden alkamisvuoden ansioidiin, vaan rajoitusta sovelletaan vasta seuraavaan kalenterivuoteen.

11.9.1986

13

Esimerkki 5.

Henkilöllä on TaEL-ansioita vuonna 1986 yli 4.430,28 markan, joten vuosi 1986 on TaEL-kalenterivuosi. Sairaus alkaa 5.9.1986 ja työkyvyttömyys 2.9.1987. Henkilön loppuvuonna 1986 saamiin TaEL-ansioihin ei sovelleta rajoitussäännöstä, mutta sitä sovelletaan TEL-työsuhteeseen ja vuoden 1987 TaEL-ansioihin, koska työkyvyttömyys on alkanut ennen kuin vuosi on kulunut TEL-työsuhteen ja TaEL-vuoden 1987 alkamisesta.

2.7. Milloin TaEL-ansiot katsotaan ansaituiksi

TaEL 3 §:n 2 momentin mukaan TaEL:n piiriin kuuluvan työansion katsotaan kohdistuvan siihen kalenterivuoteen, jona se on maksettu työntekijälle. Tilapäinen työ tehdään usein eri aikaan kuin palkka maksetaan. Kääntäjä voi esimerkiksi tehdä käännöstyötä usean kuukauden ajan ja saada palkkion vietyään valmiin työn kustantajalle. Jos siis edellisenä vuonna tehdystä työstä maksetaan palkka vasta seuraavan vuoden puolella, palkka katsotaan jälkimmäisen vuoden ansioksi.

Lain säännöksellä on tahdottu helpottaa palkan ajoittamista vuositason tasolla. Sen ei tulisi olla esteenä silloin, kun palkan todellinen ansaitsemisaika on ratkaiseva eläkeoikeudelle. Tällainen oikean ansio-kuukauden selvittäminen tulee kysymykseen poikkeustapauksissa silloin, kun kysymys on eläketapahtumavuodesta tai siihen liittyvästä lähiajankohdasta.

11.9.1986

14

Palkan ajoittaminen voi tulla kysymykseen, kun henkilölle on maksettu palkkiota vielä työkyvyttömyyden alkamisen jälkeen, mutta työ on todellisuudessa tehty ennen työkyvyttömyyden alkamista. Tällöin palkkio (ei kuitenkaan lomakorvaus) otetaan huomioon eläkkeessä. Jos palkanmaksu viivästyy esimerkiksi työnantajan maksuvaikeuksien vuoksi, katsotaan maksuajankohdaksi se aika, jolloin palkka olisi pitänyt maksaa.

TaEL-eläkkeen perusteena olevaa työansiota on selostettu Eläketurvakeskuksen yleiskirjeessä 8/86.

3. ELÄKKEEN LASKEMINEN

TaEL 5 §:n 1 momentista ilmenee eläkkeen laskeminen:

"Tämän lain mukaisen eläkkeen määrä lasketaan 4 §:n mukaisesti määrättyltä eläkkeeseen oikeuttavalta ajalta kalenterivuositain työntekijän asianomaisena vuotena ansaitsemista, työntekijäin eläkelain 9 §:n mukaisesti tarkistetuista työansioista, joiden perusteella on suoritettu vakutusmaksu tämän lain mukaan."

Eläke lasketaan siis eläkkeeseen oikeuttavana aikana saaduista TaEL-ansioista. Lain mukaan jokaisesta kalenterivuodesta lasketaan eläke erikseen ja näin saadut eläkkeen osat lasketaan yhteen. Käytännössä voidaan eläke kuitenkin laskea kaikkien ansiorajan ylittävien TaEL-vuosien ansioiden ja tulevalle ajalle laskettujen ansioiden yhteismäärästä.

3.1. Eläkkeen karttuminen

TaEL-eläkettä karttuu 1.1.1986 lukien. Aika ja ansiot ennen lain voimaantuloa eivät kartuta eläkettä tämän lain mukaan.

Eläke lasketaan TEL 5 §:n mukaan ja sitä karttuu siten 1,5 % ansiovuotta kohden. Syntymävuosirajasta johtuen TaEL:n piiriin kuuluviin työntekijöihin ei tule sovellettavaksi TEL 5 a §:n vähimmäiseläkesäännös. Siinä ikärajana on syntymävuosi 1922 ja tällainen henkilö täyttää 64 vuotta vuonna 1986. TEL 5 b §:n mukaista osaeläkettä koskevaa vähimmäismääräprosenttia sovelletaan kuitenkin vuosina 1923-1926 syntyneisiin.

Vanhuuseläkkeitä ei voi alkaa kahtena ensimmäisenä TaEL:n voimassaolon vuonna, 1986 ja 1987, koska vanhuuseläke lasketaan 63 vuoden iän täyttämisen vuoden lop-

11.9.1986

15

puun mennessä saatujen ansioiden perusteella. TaEL-vanhuuseläke tulee vuonna 1988 ensi kertaa myönnettäväksi vuonna 1923 syntyneille työntekijöille. Tällainen henkilö on ansainnut TaEL-ansioita vuonna 1986 eli vuonna, jolloin hän täyttää 63 vuotta.

Varhennettuja vanhuuseläkkeitä voi kuitenkin alkaa jo vuonna 1986.

3.2. Eläkkeen lisät

Lapsikorotus, työttömyyslisä, lykkäyskorotus ja varhennusvähennys lasketaan TaEL-eläkkeeseen TEL:n säännösten mukaisesti.

3.3. Yhteensovitus ja TaEL-yhteensovitusperuste

TaEL:n mukaisen eläkkeen yhteensovittamisesta on säädetty TaEL 6 §:ssä. Mainitun pykälän 1 momentin mukaan

"Sovellettaessa työntekijäin eläkelain 8 §:ää tämän lain mukainen eläke on rinnastettava työntekijäin eläkelakiin perustuvaan eläkkeeseen ja tämän lain mukaiseen eläkkeeseen oikeuttava työansio otettava huomioon sanottujen säännösten edellyttämää korkeinta eläkkeen perusteena olevaa palkkaa valittaessa. Tällöin edellä tarkoitettu työansio määrätään korkeimman tässä laissa tarkoitettun kalenterivuodelta lasketun työansion perusteella.

TaEL:n mukainen eläke yhteensovitetään siis muiden eläkkeiden ja korvausten kanssa TEL 8 §:n mukaisesti. TaEL-eläke on lisätty TEL 8 §:n 4 momentin peruseläkkeitä koskevaan luetteloon.

TaEL-ansioiden osalta käytetään yhteensovitusperusteena sen kalenterivuoden keskimääräistä kuukausiansiota, jona indeksillä korjatut TaEL-ansiot ovat suurimmat. Tässä suhteessa yhteensovitusperusteen valinta eroaa esimerkiksi LEL:stä.

Rinnakkaisen toiminnan TaEL-palkka yhteensovitusperusteena

TaEL 6 § 2 momentin mukaan

Jos työntekijäin eläkelain 8 §:n 3 momentissa tarkoitettu muu kuin tämän lain mukainen työ- tai virkasuhde taikka yrittäjätoiminta on jatkunut sellaisen kalenterivuoden taikka mainitussa momentissa tarkoitettu eläke vä-

11.9.1986

16

hintään kolmen peräkkäisen sellaisen kalenterivuoden ajan, jolta työntekijän tässä laissa tarkoitettut työansiot ovat nousseet vähintään 3 §:n 2 momentissa säädettyyn markkamäärään, lasketaan yhteensovitusperusteen määrittämistä varten tässä laissa tarkoitettut työansiot yhteen vastaavan tässä momentissa tarkoitettun muun lain mukaisen eläkkeen perusteena olevan palkan tai työtulon taikka eläkkeen kanssa työntekijäin eläkelain 8 §:n 3 momentissa säädetyllä tavalla. Tällöin tässä laissa tarkoitettuna työansiona käytetään kysymyksessä olevina kalenterivuosina tällaisessa työssä saatujen työansioiden keskimäärää kuukautta kohden."

TEL 8 §:n 3 momenttia sovelletaan myös TaEL-työntekijään. Kun työntekijä on tehnyt samanaikaisesti sekä TaEL:n piiriin kuuluvaa työtä että muuta työtä, palkat lasketaan yhteen korkeinta yhteensovitusperustetta valittaessa. Rinnakkaisuuden edellytyksenä on tällöin, että henkilö on ollut muun eläkelain peruseläketurvan piiriin kuuluvassa työ- tai virkasuhteessa tai yrittäjänä sellaisen täyden kalenterivuoden, jolloin TaEL:n mukaisia ansioita on vähintään 4.430,28 markan (ind. 1165) vähimmäismäärä. Tällöin lasketaan yhteen tuon muun eläkelain mukainen eläkepalkka sekä rinnakkaisten TaEL-vuosien ansioiden keskimäärä kuukautta kohden.

TaEL:n ja LEL:n rinnakkaisuuden edellytyksenä on, että henkilö on samana kalenterivuonna ansainnut sekä LEL:n 9.320,00 markan (ind. 1165) vähimmäismäärän ansioita LEL-töissä, että TaEL:n 4.430,28 markan (ind. 1165) vähimmäismäärän ansioita TaEL-töissä. Rinnakkaisten vuosien keskimääräiset LEL- ja TaEL-palkat lasketaan tällöin yhteen.

Kun TaEL-työntekijä on ennen eläketapahtumaa saanut aikaisemman eläketapahtuman johdosta TEL 8 §:n 3 momentin tarkoittamaa muuta eläkettä vähintään kolmen peräkkäisen kalenterivuoden ajan ja on noina kolmena peräkkäisenä kalenterivuonna ansainnut TaEL:n piiriin kuuluvia ansioita vuosiansiorajan vähimmäismäärän, lasketaan rinnakkaisten kalenterivuosien keskimääräinen kuukausiansio yhteen eläkkeen kanssa siten, että aikaisemmasta eläkkeestä lisätään kymmenen kuudesosaa rinnakkaisen ajan keskimääräiseen TaEL-kuukausipalkkaan.

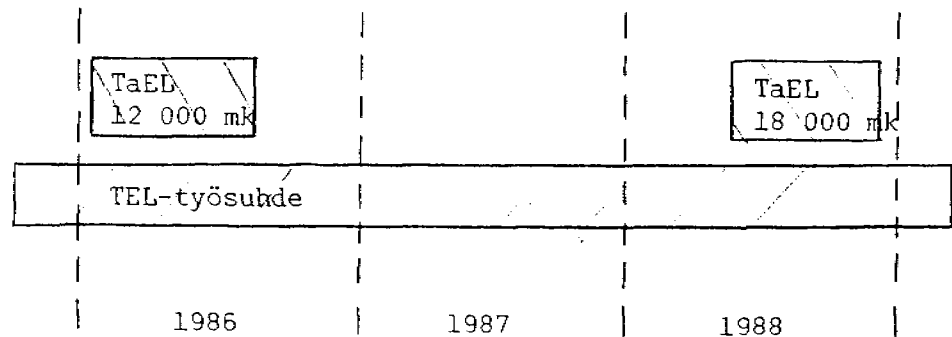
Kun on kysymys muun työn kanssa rinnakkaisen TaEL-työn palkan yhteenlaskemisesta, lasketaan keskimäärä kaik-

11.9.1986

17

kien rinnakkaisten TaEL-vuosien ansioista eikä oteta huomioon ainoastaan parhaimman ansiovuoden palkkaa.

Esimerkki 6.

TEL-eläkepalkka on 8.000 mk/kk. Yhteensovitusperusteena käytetään

$$8.000 + \frac{12.000 + 18.000}{24} = 9.250 \text{ mk/kk}$$

(palkat on korjattu samaan indeksitasoon).

3.4. Laskentaesimerkkejä

Vanhuuseläke-esimerkki

Elokuvaohjaaja täyttää 65 vuotta 10.9.1991 ja jää silloin vanhuuseläkkeelle. Hänellä on ollut TaEL:n piirissä ansioita jatkuvasti vuosittain yli vuosiansiorajan.

Vuosi	TaEL-ansiot vuoden 1991 indeksissä	Näistä eläkkeeseen oikeuttavat TaEL-ansiot
1986	50.000 mk	50.000 mk
1987	135.000 mk	135.000 mk
1988	110.000 mk	110.000 mk
1989 63 v.	66.000 mk	66.000 mk
1990	83.000 mk	-
1991 65 v.	54.000 mk	-
yht.		361.000 mk

Ansiot otetaan huomioon 63 vuoden iän täyttämismuoden loppuun saakka. Koska henkilöllä on 63 vuoden iän täyttämismuonna ollut TaEL-ansioita yli vuosiansiorajan, lasketaan eläkkeeseen tuleva aika. Vuosien

11.9.1986

18

1990 ja 1991 ansiota ei siis oteta huomioon eläkkeessä.

Tulevan ajan palkka lasketaan TEL:n laskusäännön mukaan neljän viimeisen kalenterivuoden ansioista. Vanhuuseläkkeessä tulevat kysymykseen neljä viimeistä kalenterivuotta 63 vuoden iän täyttämivuoden viimeisestä päivästä lukien ko. vuosi mukaan luettuna. Tässä tapauksessa otetaan siten huomioon vuosien 1986, 1987, 1988 ja 1989 ansiot. Näistä pudotetaan pois kuukausiansioiltaan pienin vuosi 1986 ja suurin 1987. Jäljelle jäävät vuodet 1988 ja 1989, joiden palkoista lasketaan keskimääräinen ansio:

$$\frac{110.000 \text{ mk} + 66.000 \text{ mk}}{24 \text{ kk}} = 7.333,33 \text{ mk/kk}$$

Tulevana aikana on eläkkeeseen oikeuttavaa aikaa TaEL:n mukaan aika 64 vuoden iän täyttämivuoden alusta eläkeiän täyttämistä edeltävän kuukauden loppuun eli 1.1.1990 - 31.8.1991, yhteensä 20 kuukautta. Tulevan ajan palkan yhteismäärä on siten $20 \times 7.333,33 \text{ mk} = 146.666,60 \text{ mk}$.

Vanhuuseläke lasketaan ansaittujen palkkojen ja tulevalle ajalle laskettujen palkkojen yhteismäärästä. Vuosieläke on tästä summasta 1,5 % eli

$$\frac{1,5}{100} \times (361.000 \text{ mk} + 146.666,60 \text{ mk}) = 7.615,00 \text{ mk}.$$

Kuukausieläke on 1.10.1991 alkaen 634,58 mk.

TaEL-työsuhteiden osalta yhteensovitusperuste on tässä tapauksessa vuoden 1987 ansio 135.000 mk/v kuukausipalkaksi laskettuna eli 11.250 mk/kk.

Työkyvyttömyyseläke-esimerkki

Näyttelijä, joka on syntynyt 20.7.1952, sairastuu ja tulee työkyvyttömäksi 16.6.1990. Hänellä on vakinainen näyttelijän toimi kaupungin teatterissa, mutta sen lisäksi hän on tehnyt työtä freelancerina ja ansainnut seuraavat TaEL:n piiriin kuuluvat ansiot (jotka on korjattu vuoden 1990 indeksiin):

loppuun, siis
kautta. Tule

324 x 2.291,6

Työkyvyttömyy-
tulevalle aja-
vuodessa:

$\frac{1,5}{100} \times (74.181)$

TaEL:n mukaine
1.020,85 mk/kk

Tässä tapaukse
taiteilijoiden
täysitehoisen
toimestaan.

ELÄKETURVAKESKUS

11.9.1986

19

Vuosi TaEL-ansiot

1986	15.000 mk
1987	500 mk
1988	20.000 mk
1989	35.000 mk
1990	4.600 mk

Vuosien 1986, 1988 ja 1989 ansiot oikeuttavat eläkkeeseen, sillä ne ylittävät vuosiansiorajan 4.430,28 mk (ind. 1165).

Työkyvyttömyyden alkamisvuoden ansiot ajalta 1.1. - 15.6.1990 eli 165 päivältä ovat kuukautta kohden laskettuina

$30 \times \frac{4.600}{165} = 836,36 \text{ mk.}$

Kuukausiansiot ylittävät rajamäärän 369,19 mk (ind. 1165), joten aika 1.1. - 31.5.1990 oikeuttaa eläkkeeseen. Tältä ajalta huomioidaan ansiot $5 \times 836,36 \text{ mk} = 4.181,80 \text{ mk.}$

Vuosi Eläkkeeseen oikeuttavat
TaEL-ansiot

1986	15.000,00 mk
1987	-
1988	20.000,00 mk
1989	35.000,00 mk
1990	4.181,80 mk
Yht.	74.181,80 mk

Henkilöllä on oikeus tulevaan aikaan eläkkeessä vuoden 1989 TaEL-ansioiden perusteella. Vuoden 1990 ansiot jäävät alle vuosiansiorajan.

Tulevan ajan perusteena oleva palkka lasketaan tässä vuosien 1988-1989 palkkojen perusteella. Vuodet 1987 ja 1990 jäävät pois, koska palkka on alle vuosiansiorajan.

Tulevan ajan palkka on

$\frac{20.000 \text{ mk} + 35.000 \text{ mk}}{24 \text{ kk}} = 2.291,67 \text{ mk}$

Tulevaa aikaa henkilöllä on työkyvyttömyyden alkamisesta 65 vuoden iän täyttämistä edeltävän kuukauden